

Υπερτουρισμός: μια αόρατη έξωση

Προσωπικά, δεν είμαι ο τύπος του ταξιδιάρη. Δεν κυκλοφορώ με μια βαλίτσα στο χέρι από πρωτεύουσα σε πρωτεύουσα, αλλάζοντας αεροπλάνα, τρένα, Airbnb και stories. Μου αρέσει η ακινησία και μάλιστα την απολαμβάνω ανενδοίαστα. Το ξέρω όμως πως ανήκω σε μια μειοψηφία, καθώς η υπόλοιπη ανθρωπότητα φτιάχνει βαλίτσες με θρησκευτική επιμέλεια και ονειρεύεται «εξωτικούς προορισμούς» με μια παιδική έξαψη. (Τι λέει κι αυτή: προορισμός. Από φιλοσοφική κατηγορία της ζωής, μεταπήδησε στη γεωγραφική διαχείριση του ελεύθερου χρόνου).

Δεν είναι καινούργιο φαινόμενο η κινητικότητα. Ούτε τα ταξίδια και οι μετακινήσεις. Όμως κάτι άλλαξε και άλλαξε αστόχαστα, δίχως να υπολογίσει τις συνέπειες. Η Ρώμη έγινε μονοήμερη εκδρομή. Το Παρίσι φωτογραφία με φόντο την πρόσοψη του εκκεντρικού Μπελβίλ. Η Πράγα ένα σαββατοκύριακο μέσα στη χρονιά, για να σπάσει η μονοτονία. Κι επιστρέφοντας, διαδηλώνουμε ενάντια στις εκπομπές CO₂. Όχι πως δεν έχει σημασία, έχει και παρα-έχει, ωστόσο το ζήτημα γίνεται πιο πολύπλοκο όταν η καθημερινότητα μετατρέπεται σε τουριστικό προϊόν, όταν η πόλη, ο τόπος, ο γενέθλιος χώρος, παύει να σου ανήκει. Ο Γιώργος Ρακκάς στο βιβλίο του «Υπερτουρισμός» δεν έρχεται να κουνήσει το δάχτυλο στους ταξιδιώτες, ούτε να εκφράσει μια αφ' υψηλού αγανάκτηση για το πλήθος που τριγυρνά στις γειτονιές. Δεν είναι βιβλίο μισανθρωπίας – που θα είχε κι αυτή η οπτική ενδιαφέρον για τη λογοτεχνία –, αλλά είναι μια προσεκτική και καλοζυγισμένη προσπάθεια να διαγνωστεί ένα φαινόμενο που επηρεάζει βαθιά τη ζωή μας, αλλάζει τον μέσο κι έξω κόσμο μας, συχνά χωρίς να το καταλαβαίνουμε.

Η βασική εικόνα του βιβλίου είναι ελκυστική: η πόλη του 20ού αιώνα ήταν μια προμηθειική πόλη, ένα πεδίο παραγωγής, διακυβέρνησης, ταξικής πάλης και μορφοποίησης της γνώσης. Ένας χώρος που χτιζόταν από τους κατοίκους του, με όλα τα τραύματα και τα οράματα που αυτό συνεπάγεται. Σήμερα, η πόλη μετατρέπεται σταδιακά σε διονυσιακή σκηνή, όπου την καθημερινή ζωή την εκποί-

Γράφει ο Ξενοφών Μπρουντζάκης

ζουν θέαμα, κατανάλωση, νυχτερινή εμπειρία, ρευστότητα, clubbing.

Αυτό δεν συμβαίνει μόνο στα στενά του Βερολίνου, ούτε στα σοκάκια της Βαρκελώνης. Το ζούμε και στην Αθήνα. Στο Παγκράτι, που δεν έχει πια φαρμακείο, αλλά τρεις κάβες και έξι brunchάδικα. Στην Πλάκα, που κατοικείται περισσότερο από QR codes, παρά από ανθρώπους. Και κυρίως στα νησιά, εκεί όπου οι ντόπιοι χρειάζεται να κλείσουν τραπέζι στην ταβέρνα του χωριού τους έναν μήνα πριν, για να προλάβουν θέση. Ή και να μεταναστεύσουν, γιατί δεν αντέχεται πια το ενοίκιο.

Το βιβλίο περιγράφει έναν ανέμελο, καλειδοσκοπικό καπιταλισμό της εμπειρίας. Οι πόλεις πια δεν φτιάχνουν πράγματα, προσφέρουν συγκινήσεις. Μια τεχνητή παραλία στο Παρίσι, ένα design hostel στην Ομόνοια, ένα εγκαταλελειμμένο εργοστάσιο που έγινε μουσείο της καθημερινότητας» στη Λισαβόνα. Το παλιό αφήγημα του «πρόορισμού» γίνεται branding, και το σπίτι σου, αν είσαι από τους τυχερούς, Airbnb. Οι δήμαρχοι γίνονται διαχειριστές πλατφορμών και οι γείτονες περιστασιακοί χρήστες. Ο Ρακκάς συνδέει εύστοχα τον υπερτουρισμό με τη νεοφιλελεύθερη απορρύθμιση: χαμηλού κόστους πτήσεις, φτηνά Airbnb, ψηφιακές πλατφόρμες, επισφάλεια για τους εργαζομένους, ανάδυση μιας νέας αστικής τάξης που επιβιώνει από την ενοίκιαση εμπειριών. Στις πόλεις αυτές, δεν κατοικεί κανείς πια, μένουν μόνο οι πάροχοι και οι καταναλωτές της συγκίνησης.

Αυτό που διακυβεύεται, υποστηρίζει ο συγγραφέας, δεν είναι μόνο η αύξηση των τιμών ή η έλλειψη στέγης. Είναι η μεταφυσική της πόλης, δηλαδή η αίσθηση του ανήκειν, της συνέχειας της γειτονιάς. Το βιβλίο δεν έχει τον χαρακτήρα «μηνίσκου» είναι μεθοδικό, νηφάλιο, τεκμηριωμένο. Ο συγγραφέας του δεν στηλιτεύει, ούτε υπογράφει αγωνιστικές καταγγελίες, απλώς μας δείχνει πώς η οικονομία της τουριστικής εμπειρίας διαβρώνει τους μηχανισμούς της αστικής ζωής, αντικαθιστώντας τους με ρευστές, προσωρινές χρήσεις. Το φαφενό γίνεται pop-up event. Η πλατεία χώρος για silent disco.

Γιώργος Ρακκάς
Υπερτουρισμός
Ανέμελος καπιταλισμός και κοινωνική κρίση της πόλης
Εκδόσεις: Πατάκη
Σελ.: 208

Ο Ρακκάς αγγίζει κι ένα ακόμη σημαντικό σημείο, τον τρόπο με τον οποίο επιδρά η λογική της τουριστικής κατανάλωσης και επηρεάζει την έννοια του κοινού. Ο δημόσιος χώρος αποπολιτικοποιείται, παύει με δυο λόγια να είναι χώρος πολιτών και μετατρέπεται σε χώρο καταναλωτών. Οι «πλατείες των αγανακτισμένων» γίνονται σήμερα instagram spots. Ο υπερτουρισμός κατά συνέπεια από οικονομικό φαινόμενο γίνεται και ιδεολογικό, καθώς επαναχαρτογραφεί τη ζωή.

Το βιβλίο δεν καταλήγει σε εύκολα συμπεράσματα. Ούτε αρκείται σε μια μελαγχολική διαπίστωση. Εξετάζει την πιθανότητα μιας βιώσιμης τουριστικής πολιτικής, εστιάζοντας στις αντιστάσεις που ήδη γεννιούνται. Από την Τοπική Αυτοδιοίκηση, από κινήματα κατοίκων, από διεθνείς συζητήσεις για «τουριστική δικαιοσύνη». Δεν πρόκειται για ρομαντισμό, αλλά για ανάγκη επιβίωσης. Πατί, όπως φαίνεται, η πόλη που δεν κατοικείται, πεθαίνει.

Το δοκίμιο για τον «Υπερτουρισμό» δεν έρχεται να προστεθεί σαν μια ακόμα συναισθηματική διαμαρτυρία «κατά του κόσμου που αλλάζει». Είναι μια νηφάλια, αλλά αιχμηρή μελέτη για τον κόσμο που ξεχνάει να ζήσει. Για τις πόλεις που αδειάζουν, τους τόπους που εκχωρούνται, τη ζωή που γίνεται αξιοθέατο.

Αν κάποτε λέγαμε πως «ταξίδι είναι η ζωή», τώρα μοιάζει να ζούμε μόνο για το επόμενο ταξίδι, με κίνδυνο πλέον να βρεθούμε χωρίς τόπο να επιστρέψουμε. Το βιβλίο του Γιώργου Ρακκά έρχεται να μας ρωτήσει, ήσυχα αλλά σταθερά και επίμονα: Ποια πόλη είναι δική σου; Και για πόσο ακόμη;

Ο Γιώργος Ρακκάς γεννήθηκε το 1981 στη Θεσσαλονίκη, όπου ζει και εργάζεται σήμερα. Είναι μέλος του Αρδην από το 1999. Σπούδασε Πολιτικές Επιστήμες και έκανε το διδακτορικό του στην Κοινωνιολογία. Από τις Εναλλακτικές Εκδόσεις κυκλοφορούν τα βιβλία του «Οικόπεδο και Αποικία» (2014), «Σύγχρονες Βαβέλ» (2018) και «Βιομηχανία της Αλληλεγγύης» (2020).